

Jak vyhrát volby

Systém komunálních voleb je nejsložitější

Praktický návod pro každého kandidáta – to je podtitul příručky, kterou vydal Institut politického marketingu v Brně. Příručka se jmenuje **Jak vyhrát komunální volby**. Její nastudování by pomohlo volebním stranám v období tvorby strategie a celé volební kampaně.

Nyní, těsně před volbami, si bude vhodné připomenout, jak důležité je v komunálních volebách znát základnosti našeho systému voleb do zastupitelstev obcí. Ten je totiž nejsložitější ze všech českých voleb. Proto přinášíme z uvedené příručky kapitolu, jejímž autorem je Pavel Šíma a která se jmenuje: **Jak vytěžit maximum mandátů z volebního systému**. Voliči zpravidla neznají volební systém a zjména způsob sčítání hlasů a jejich převod na mandáty. Neznalost volebního systému často vede ke zbytečným ztrátám hlasů. Následující text vysvětluje, jak systém funguje, a hlavně jakou zvolit strategie, abyste pro svou stranu získali maximum možných mandátů. Na závěr se dovíte, jaké kroky podniknout, abyste zbytečně nepřišli o hlasy ani mandáty.

Volíci má tři možnosti

Ve volbách do obecních zastupitelstev se používá volební systém listinného **poměrného zastoupení**. Aplikuje se **pětiprocentní volební klauzule** (tzn. pokud nedosáhnete alespoň na 5 % hlasů, vaše kandidátka nemůže získat žádný mandát) a mandáty (křesla) se distribuují na základě **D'Hondtova dělitele** (ve variantě 1, 2, 3, 4, 5 až počet volených zastupitelů). Každý volební subjekt smí předložit kandidátní listinu s počtem kandidátů maximálně rovnajícímu se počtu rozdělovaných křesel. Počet křesel se zpravidla volbu od volby nemění, proto počítejte s tím, že budete muset najít kolik kandidátů, kolik je aktuálně zastupitelů ve vaší obci.

Kde jsou ty komplikace? Tak například vítězná strana ve třiceti tisícové obci může klidně získat 100 000 hlasů (i bez nelegálních machinací s volebními lístky). Jak je to možné? Je to dáno fungováním volebního systému. **Každý volič totiž disponuje počtem hlasů**, který je rovný počtu volených členů zastupitelstva. Ne všichni voliči o tom ale ví a často své hlasování nevyužívají. Jak se to přesně děje, si řekneme za okamžik.

Ted ale ta nejkomplikovanější část: **Volíci mají tři možnosti, jakým způsobem hlasovat**.

1. Vyberou si jednu kandidátku a té dají všechny své hlasování.
2. Vyberou si jednu kandidátku a doplní ji o kandidáty z jiných kandidátek.

3. Nevyberou si žádnou celou kandidátku, ale své hlasování přidělí jednotlivým kandidátům z libovolného počtu kandidátních listin. (Počet takto vybraných kandidátů ale nesmí překročit počet rozdělovaných mandátů, jinak se hlasovací lístek stává neplatným).

Co se stane v jednotlivých případech?

1. Volíci dají všechny své hlasování zvolené kandidátky. Všichni kandidáti na dané kandidátky dostanou jeden hlas. **Toto je pro vaši stranu optimální výsledek a měli byste k němu voliče vybízet**.

2. Volíci opět rozdělají všechny hlasování, kterými disponovali. Zvolená strana dostane všechny jeho hlasování kromě hlasů, které udělil kandidátům z jiných listin. Kandidáti dostávají hlasování podle pořadí na kandidátku. Pokud bychom si představili město se třiceti zastupitelů a voliče, který by vybral jednu kandidátku a k tomu pět kandidátů z ostatních kandidátek, pak jeho hlasování dostane prvních 25 kandidátů na zvolené kandidátku a 5 dodatečně vybraných kandidátů na dalších kandidátkách. **Toto je pro vás druhá nejlepší varianta** (protože pokud volíci kromě vaší kandidátky hlasují jen pro malý počet jiných kandidátů, získáváte stále většinu jeho hlasů).

3. Volíci udělají jen kolik hlasování, kolik kandidátku explicitně vybrali. Pokud vybere méně, než je volený počet členů zastupitelstva, přichází o své hlasování. Pokud udělí více (i omylem), stává se jeho hlas neplatný. **Toto je pro vás nejméně přihodný výsledek**. V součtu nakonec získáte mnohem méně hlasování. Hlasování se navíc tříší, což není obvyklé pro malé strany výhodné. **Volíče byste rozhodně měli od tohoto způsobu hlasování odrazovat**.

Čím menší obec je, tedy o čím menší počet křesel se ve volbách hraje, tím více budou voliči schopni rozdělit všechny své hlasování napříč kandidátkami a **budou mít nižší tendenci hlasovat pro celou kandidátku jedné konkrétní strany**. V menších obcích se proto vyplatí dát v kampani (a při sestavování kandidátky) více důraz na jednotlivé kandidáty.

Protože bude jen málo voličů, kteří budou ochotni vybírat například 30 jmen z různých kandidátek, je **ve větších obcích rozumnější věnovat pozornost celé kandidátky či straně**, případně ji reprezentovat jedním či několika

málo lidí. Pokud vám stále není jasné, jak mohou voliči rozdělit své hlasování, podívejte se na simulátor volebních lístků.

Jak se počítají mandáty?

I když vy i vaši voliči zvládnete nástrahy možností hlasování, do úzkých vás může dostat ještě způsob přepočtu hlasů na mandáty, který je v případě komunálních voleb výhodnější pro větší strany.

Pro výpočet počtu mandátů se používá D'Hondtův dělitel začínající číslem 1 a pokračující dalšími celými čísly až do počtu rozdělovaných mandátů. Celkový počet hlasů (který je, jak už víme, daleko vyšší než počet voličů) je postupně dělen těmito čísly. Mandáty získávají strany s nejvyššími výsledky těchto podílů (viz tabulka).

Tři strany se nedostávají ani k přerozdělování mandátů, protože nepřekračují volební klauzuli pěti procent. Zbylým stranám se dělí zisk hlasů postupně čísly D'Hondtova dělitele (počínaje jedničkou). Z takto podělených čísel se vybere kolik nejvyšších čísel, kolik se volí zastupitelů (v případě Hodonína v roce 2010 to bylo 31). Stranám potom připadá počet mandátů dle počtu čísel mezi těmito 31 nejvyššími. Když se podíváte až na úplný konec obou tabulek, uvidíte, že kombinace volební klauzule a způsobu **přerozdělování mandátů jednoznačně favorizuje větší strany**. Pět největších stran získalo více mandátů, než by odpovídalo jejich zisku v dokonale poměrném systému, zatímco šest menších stran získalo mandátů méně (tři z nich dokonce žádné).

Proto je rozumné v komunálních volbách uzavírat spojenectví s více subjekty a stavět společné kandidátky.

Kroužkování ani křížkování nefunguje

Metoda upřednostňování populárních kandidátů, která je v posledních letech na vzniku v poslaneckých a krajských volbách, **na komunální úrovni nefunguje**. A je to ještě horší: voliči o tom neví, o kroužkování se kvůli mediální masáži snaží a ve výsledku své straně (i oblíbenému kandidátovi) ubližují.

Podívejme se na modelový příklad. Volíč Karel volí v obci s devíti zastupitelmi. Rád by dal hlas **Straně spravedlivých občanů**. Nemá ale rád první čtyři osoby na kandidátku a chtěl by pomocí kandidátů č. 5, 6, 7 a 8, aby přeskočili první čtyři kandidáty. Volíč Karel se proto rozhodne nezvolit celou kandidátku **Strany spravedlivých občanů**, ale jen zakřížkuje kandidáty 5, 6, 7 a 8 a dále tři další kandidáty z konkurenční kandidátky. Karel má k dispozici ještě dva hlasování, ale už neví, koho by volil, tak je nevyužije.

Karel v našem příkladu nejen **nevyužil svůj plný volební potenciál** (uplatnil jen 7 hlasů z 9, které měl k dispozici), ale vůbec neprospěl kandidátům 5, 6, 7 a 8 na kandidátku *Strany spravedlivých občanů*. Této straně udělil totiž jen celkem 4 hlasů a hlasovací právo připočítávali prvním lidem na kandidátkách. Karel tedy paradoxně ve skutečnosti **hlasoval přesně pro ty první čtyři kandidáty, pro které mohl hlasovat nechtěl**.

Protože navíc většina voličů v Karlově obci hlasovala pro celé kandidátky, a nikoliv tak pečlivě po jménech jako Karel, ani jeden z kandidátů 4, 5, 6 a 7 nezískal více než 10% hlasů nad průměr hlasů na kandidátku, a tak čelní kandidáti **nepřeskočili**. Jen málo kandidátů získá více než 10% nad průměr obdržených hlasů v rámci své kandidátky, které jsou potřeba k poskočení na první místo kandidátky. Je to dáné zejména faktum, že voliči **nenají možnost hlasovat pro jednu celou kandidátku a v rámci ní udělovat preferenční hlasy**, jako je tomu u jiných typů voleb. Přesná čísla o počtu kandidátů, kteří díky křížkování přeskočili na volitelná místa, nejsou k dispozici. Výzkum politologa Jakuba Šeda z roku 2009 nicméně ukazuje, že méně než deset procent obhajujících kandidátů přeskočilo na čelní místo kandidátky díky křížkům. U všech typů kandidátk (i těch, co neobhajují mandát) toto číslo potom bude ještě menší. Pravděpodobně v rádu jednotek procent. A to je příliš níz-

ké číslo na to, abyste do něj vkládali své naděje nebo na něm stavěli strategii. Karel, a spolu s ním několik dalších občanů, mělo **raději volit celou kandidátku Strany spravedlivých občanů**, pak by získala absolutně více hlasů a je možné, že by díky tomu získala 5 mandátů namísto 4, a tak by se do zastupitelstva dostal alespoň jeden z Karlem preferovaných kandidátů.

Ano, takto zmátečně volební systém v komunálních volbách funguje. A jestli máte problém ho pochopit vy sami, jak myslíte, že jsou na tom teprve voliči?

Využívat volební mechanismus naplně

Vždy mějte kandidátní listinu plnou. I když byste ji měli zaplnit statisty. Pokud nebudeš mít na kandidátku maximální možný počet kandidátů, získáš při stejném počtu voličů daleko méně hlasů než konkurenční strany s plně obsazenými kandidátkami.

Nedomlouvejte se s žádným jiným hnutím či stranou na vzájemné podpoře a **nenabádejte voliče, aby si vybírali kandidáty volně z vašich dvou kandidátek**. Povede to k zisku menšího počtu hlasů pro oba subjekty. Dohoda s jinou stranou či hnutím se může naplnit až po volbách.

Pokud vám jde o prosazení konkrétních kandidátů, dejte je na čelní místa kandidátky. Na kroužkování (v případě komunálních voleb spíše křížkování) raději nespolehujte.

Pokud existuje ve vaši obci druhé uskupení, které je vám ideově či jinak blízké, je rozumné kandidovat spolu. A to ze tří důvodů:

Podaří se vám zaplnit kandidátku více kvalitními osobnostmi, a tak je možné, že vás více voličů zaškrte jako svou volbu pro celou stranu než v případě, že byste kandidovali jako dvě nezávislá uskupení.

Je větší šance, že překročíte volební klauzuli pěti procent. Pokud obě uskupení získají samostatně každá čtyři procenta, ani jedno z nich se do zastupitelstva nedostane.

Protože volební systém zvýhodňuje strany s vyššími zisky (přiděluje jim více mandátů), **získáte se společnou kandidátkou pravděpodobně více křesel**, než by získaly kandidátky oddělené (i když by součet získaných hlasů byl stejný). Například v obci Hodonín v komunálních volbách 2010 získala ČSSD s 15,89% hlasu 6 mandátů. Tři menší strany Šance pro Hodonín (5,14% hlasu a jeden mandát), TOP 09 (6,47% hlasu a dva mandáty) a KDU-ČSL (7,10% hlasu a dva mandáty) získaly dohromady 18,71% hlasu a pouhých 5 mandátů. Přestože tři menší strany získaly o 2,82% více, obsadily dohromady o jedno křeslo méně.

V menších obcích se více soustředte na jednotlivé kandidáty, ve větších na celé kandidátky a na lídry.

politickymarketing.com

Tabulka: Reálný příklad přerozdělování hlasů (Hodonín ve volbách 2010)

Strana	ČSSD	Nezávislí	ODS	KSČM	Zněna	KDU	TOP 09	Šance	Nestraníci	VY	KS
Získaných hlasů	47651	39109	38914	33525	20559	17479	15931	12640	10596	8703	994
Dělitel											
1	47651	39109	38914	33525	20559	17479	15931	12640			
2	23826	19553	19457	16763	10280	8740	7966	6320			
3	15884	13035	12971	11175	6853	5826	5310	4213			
4	11913	9777	9729	8381	5140	4370	3987	3160			
5	9530	7821	7783	6705	4112	3496	3186	2528			
6	7942	6518	6486	5588	3421	2913	2655	2107			
7	6807	5587	5559	4789	2937	2497	2276	1806			
8	5956	4888	4864	4191	2570	2185	1991	1580			
9	5295	4345	4324	3725	2284	1942	1770	1405			
10	4765	3911	3891	3353	2056	1748	1593	1264			
11	4332	3555	3538	3048	1869	1589	1448	1149			
12	3971	3259	3243	2794	1713	1457	1328	1053			
13	3666	3008	2993	2579	1582	1345	1226	972			
14	3404	2793	2780	2395	1469	1249	1138	903			
15	3177	2607	2594	2235	1371	1165	1062	843			
Získaných mandátů	7	6	5	5	3	2	2	1	0	0	0
Procento hlasů	19,36	15,89	15,81	13,62	8,35	7,10	6,47	5,13	4,30	3,53	1,78
Procent mandátů	22,58	19,35	16,13	16,13	9,68	6,45	6,45	3,23	0,00	0,00	0,00

Velké strany získávají díky klauzuli a způsobu rozdělování mandátů více křesel, než by odpovídalo jejich volebnímu zisku

Malé strany získávají kvůli klauzuli a způsobu rozdělování mandátů méně křesel, než by odpovídalo jejich volebnímu výsledku